

ו'שם (ע' לא-ב) נדפסה תשובת הגאון בעל קהלות יעקב להנ"ל:

ובהא דשבת כ"ג ע"ב דנר שבת ונר חנוכה נ"ח עדיף מיין לקידוש, אשר להשיטות הסוברים דקידוש על היין דאורייתא נהזכרים פא"מ שליט"א המפרש שם גזיר ד"ד וי"א שבתוס' פסחים (ק"ו ע"א) ושבועות (כ' ע"ב), ויש להוסיף הראב"ן ז"ל שהביא השאג"א (סי' ס') קשה היכי דחינן מצוה דאורייתא דקידוש בשביל מצות דרבנן וכמש"כ פא"מ שליט"א, הנה בני שליט"א אמר לי דכה"ג אשכחן בהלכות מגילה (סי' תרפ"א) בט"ז סק"ב דסובר דפירסומי ניסא דוחה מ"ע דאורייתא וה"ה פירסומי ניסא דחנוכא, ממילא כש"כ נר שבת דעדיף מנ"ח משום שלר' בית אלא שהט"ו כתב שם משום דמקרא מגילה מדברי קבלה וחמיר כד"ת ע"ש.

והנה לכאורה נראה דמצוה שקבוע לה זמן כגון אתרוג והוא לא טרח קודם זמנו לקנותו ולהכינו, ובזמן החיוב לא היה יכול להשיגו, אינו נדון כמבטל מצוה במזיד ממש כיון דבזמן החיוב אנוס הוא, ומה"ט מבואר בזבחים (ד"ק ע"א) דבכהן שמתה אשתו ערב פסח קודם חצות מטמאין אותו בע"כ משום דעדיין לא מטא חיובא דפסח, אבל במת אחר חצות חיובא דפסח דוחה מצות טומאת קרובים. והיינו דכשמטמא עצמו בזמן החיוב הוא מבטל מצוה ממש, אבל המטמא עצמו קודם זמן חיובו אינו כמבטל מ"ע ממש [רק בדיני שמים חמיר ודאי יותר מהא דבעידן ריתחא ענשו אעשה שאינה חיובית ועי' באור שמח פ"כ מסנהדרין במסקנתו].

וכיון שהנדון אי נר שבת ונ"ח קודם לקידוש היום הוא לענין מבעוד יום מה עליו להכין, דאז אפילו אי נמנע מלקנות קידוש היום אינו כמבטל מ"ע דאורייתא אלא כמכניס עצמו לאונס קודם זמן החיוב [נידוע פלוגתא דרז"ה ז"ל ורמב"ן ז"ל פ"ו דשבת בהפלגה בספינה פחות מג' ימים קודם השבת, ובפ' ר"א דמילה לענין אישתפך חמימי דלאחר המילה ואכמ"ל], ושפיר יש כח ביד חכמים להורות שיקנה הנר שבת ונ"ח, ובפרט שהחיוב שלהן חל קודם, שהרי מצות הדלקתן הוא סמוך חשיכה קודם השבת. ובאמת להסוברים דקידוש על היין דרבנן, צע"ק למה לי טעמא דשלר' בית ופרסומי ניסא, דלכאור' פשוט שהם קודמים משום שחיוב שלהן חל כבר ועדיין אינו בקידוש היום וצ"ע.

ובפרט לשיטת הרמב"ם ז"ל דגם מצות דרבנן הוא דאורייתא מלא תסור והא דקילי טובא מדאורייתא אינו אלא מפני שהם אמרו והם אמרו וכך הי' תקנתם, והכא משום שלר' בית ופרסומי ניסא אקדמינהו רבנן, ובתר שחייבו חכמים כבר הוו זה וזה דאורייתא עכ"ד.

★ ★

בספר מנחה בלולה (פר' כי תצא) כתב חידוש נפלא וז"ל: על דרך שאז"ל בפסחים (ק"ו): זכרהו על היין, כך זכירת ענין עמלק בפורים במגילה ועל היין. ומכאן אמרו חכמים ז"ל מצוה לבסומי בפוריא ע"כ והוא דבר פלא.

וי"ל דבשבת זכור שקודם פורים אין לשתות כ"כ הרבה יין למרות שנקראת שבת זכור - ע"ש קריאת זכור את אשר עשה לך עמלק - וזכרהו על היין כנ"ל. אך הרי הביא רש"י עה"פ (בראשית מ"ג, ל"ד) וישתו וישכרו עמו, דאז השתכרו כיון שהרבה זמן קודם לא שתו יין ע"ש. א"כ אם ישתה הרבה יין בשבת זכור זה יגרם לו שלא ישתכר אח"כ בפורים ודו"ק היטב. (והוא דבר נכון לא רק ע"ד הלצה לפורים).

ולפי"ן אולי יצא לנו לפשוט ספק האחרונים אי יוצא יד"ח חייב אדם לבסומי בפוריא ע"י שאר משקים המשכרים חוץ מיין, עי' ברמב"ם (פ"ב דמגילה ה"ט"ו) שכתב: ושותה יין וכו'. אך במהדורת הרמב"ם של ר"ש פרנקל ז"ל ליתא לתיבת יין ע"ש. וראה בנמוקי או"ח (סי' תרצ"ה ס"ק ד') בזה ובספר יד סופר להגרי"ח סופר שליט"א (ח"ב עמ' ס"ה) ע"ש מש"כ. ולהנ"ל מדברי המנחה בלולה דילפינן זה ממש"כ לגבי שבת - זכרהו על היין, א"כ י"ל דדין שתיית יין בפורים כדין שתיית יין לקידוש בש"ק ודו"ק היטב.

וראה בשפת אמת (פר' נשא - תרנ"א) שהביא קושית התוס' פסחים (ק"ז). שעמדו על כך מנין לדרוש דזכרהו על היין. ותיירץ השפ"א וז"ל: וי"ל כמ"ש בגמ' ביצה (ט"ז): זכרהו מאחר שבא להשכיחו ע"ש גבי עירובי תבשילין, וכמו כן בענין זה דהיין מערב הדעת כמ"ש במדרש כאן (ע"ש בתחילת דברי השפ"א מהמדרש פר' נשא) אבל השבת מאיר ושלית (ומשלית) הנשמה על חשכת הגוף. לכן דוקא זכרהו על היין עכ"ל השפ"א.